

dítványozta, hogy adják át a Nemzeti Színházat a németeknek s azok helyén építsenek a magyaroknak új színházat. A terv azonban nem valósult meg ilyen formában. (A színház leégése után 300 ember maradt kenyér nélkül, kiknek felségítésére a Nemzeti Színház tagjai előadták az »Ernáni« c. operát, melynek jövedelméből 252 pfrtot juttattak német kollégáiknak, Hollósy Kornélia pedig jutalomjátékának féljövendelmét ajánlotta fel. (»Pesti Divatlap«, 1847. 6. és 7. szám.) Ez utóbb újra felépült, de 1849-ben bombák elpusztították; (homlokzata még mintegy húsz évig fennállt, boltokat telepítettek bele) ezt egy bizottság vezette, majd Kalis nevű igazgató állt a vezetés élén. 1852-ben a redoute-színház is leégett. Itt Heimer, majd Witte volt az igazgató. 1853. máj. elején az Uj- (ma Erzsébet-)téren felépült egy ideiglenes (u. n. Noth-theater), mely az »Orleansi szűz«-el kezdte előadásait. (Lásd: »Szépirodalmi Lapok«, 1853. 36. szám.) Igazgató: Witte. E színháznak Pollack Mihály volt az építője, míg a festményeit Hübler, akadémiai festőművész készítette. (»Déliabó«, 1853. II. kötet, 610. oldal.) A későbbi igazgatók: Ditrich, Treichlinger (1 napig!), Gundy (1857—1860.), Alsdorf (1862-ig), Winter (1864-ig), Röhring (1865-ig) és Landvogt 1867. virágvasárnapjáig. Itt az utolsó előadás 1870. husvéthétfőn volt, Gundy igazgatása alatt. E színházat 1870. jún. havában bontották le. Ekkoriban nyílt meg (pontos adatok nincsenek) a Hermina-térre (a mai M. Kir. Operaház telkén) néző kisebb színház (az Operaház hajósuccai bejáratával szemben lévő kétemeletes házban), ahol rendszeres német előadások folytak; 1876. november végén e színházat Guttmann igazgató bezárta. Orfeum lett az épületből, de egy-egy német előadás akadtt benne: a magyar születésű Jány János a »Falu rosszá«-t (Der Dorflump) játszotta, a pesti Koch Sándor tragédiájában lépett fel. Közben — 1860. aug. 26-án — megnyílt Alsdorf Károly lövöldetéri színháza is. Itt 1866-ban Landvogt, 1867-től 3 évig Gundy az igazgató, aki a városligetben színikört is épített. A telekért évi 1000 frtnyi bért fizetett. Pesten 1867. júl. elején vendégszerepelt Gallmeyer Pepi

és Geistinger Mari. Volt még egy német színház, a gyapjuutcai (L. o.) Ezt a Várietés-részvénytársulat emelte a német műzsa számára. (Lásd még: Pesti herminatéri német színház.)

Pest-Pilis-Solt törvényesen egyesült vármegye, amelyből 1876-ban, amikor a kúnkapitányság duna-tiszaközi részét a vármegyéhez kapcsolták, lett a mai Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye.

Méltatlanság lenne, ha nem emlékeznénk meg hálával és tisztelettel a magyar vármegyékről, amelyek a magyar művelődés legküzdemesebb évtizedeiben áldozattal és igyekezettel az ébredező nemzeti kultúra mellé állottak és amelyek a sokat csipkedve emlegetett táblabíróikkal kivívták nemzeti színészetünk akkora diadalát. A vármegyék voltak a magyar Thália patrónusai, ők voltak a megértők, a lelkesülők, az áldozatot hozók. A magyar főnemesség legtehetősebb része a német kultúráért buzgótt, áldozott, sőt ment tönkre; a magyar érzésű mágnásainkból egy-kettő volt, aki cselekedett és eredményekre vitte az aktorokat. A nemességből is sokan állottak a színészek pártjára és tőlük telhetőleg segítettek a magyar szó vándor apostolait. De a vármegyék a közöny nagy százádnak, a XVII-ik századnak végén összetartásukban is versenyeztek, melyik tesz többet a kezdetben lekicsinyelt és elnyomott theatrialiáért.

És ezek között a lelkes mecénások között első volt az országot területre legnagyobb vármegyéje: Pest-Pilis-Solt t. e. vármegye.

Kelemen László — mint tudvalévő dolog — Pest városánál cancellista volt, hivatalokat ismerő, aki jól tudta, hogy Pest városa, még kevésbé Buda városa alig támogatná a magyar theátristákat és hogy azt csak a vármegyétől lehet várni, ahol az urak nem borotváltatják a bajuszukat és nem fésülik a hajukat a halántékukra, nem hordanak magas kráglit, tehát jóra való magyarok, akiktől leginkább várható el a magyar szó szeretete. A színészet ügyét tehát — az ő szívükre kell kötni.

1790. év októberének 15-én tehát a vármegyéhez fordult kérésével. Kelemen a kérelmének jó alapot tudott teremteni. Csak azt kellett meglegebtenni a magyar urak